

WERK AAN HET SPOEL Militair complex op de schop

Fort Werk aan het Spoel, tot de jaren negentig onderkomen van de EOD en nu gekraakt, krijgt een nieuwe bestemming. FOTO WILLIAM HOOGTEYLING

Kunst en cultuur in oud fort

BRAM VAN SCHAİK
CULEMBORG

Fort Werk aan het Spoel, een voormalig verdedigingswerk uit de Nieuwe Hollandse Waterlinie ten westen van Culemborg, moet mei 2009 in de nieuwe gedaante van multicultureel centrum de eerste gasten ontvangen. Dit najaar gaat het militaire complex, thans nog door krakers bewoond, rigoreus op de schop.

Het negentiende-eeuwse fort is bijzonder in zijn soort omdat het bruut wordt doorsneden door de Lekdijk. Die verkeerssituatie blijft, maar vooral de snelle passanten worden fiks afgeremd via visuele en anderzortige obstakels. Aan de zuidkant, de landzijde, komt een amfitheater en een nieuw te bouwen forthuis, waarin onder meer biologisch restaurant de Veldkeuken een belangrijke rol krijgt.

Het bomvrije gebouw dat er staat komt deels in gebruik als theatervoorziening. De romneyloodsen, na de Tweede Wereldoorlog geplaatst, worden gedemonteerd en opgesla-

Tot nu toe

- Fort Werk aan het Spoel heeft zich al lang bewezen als cultureel lustoord dus het is logisch dat het nu officieel ook die bestemming krijgt. Enkele jaren na het vertrek van de EOD, streken de eerste krakers neer en die lieten vanaf 1995 bandjes repeteren. Ook organiseerden ze grootse feesten.
- Een van de bekendste muzikale klanten is skaband *Beatbusters* die al jaren op het complex komt. De band nam er recent de videoclip op voor het nummer *Table For Two* van de cd *New Deal*, te zien op You

Tube. ■ Diverse spilfiguren in het culturele leven hadden plannen met het fort, zoals de Buurmalsense galeriehouder Teo Bax en de Culemborgse beeldend kunstenaar Rop Philippi. ■ Maar pas in 2003 werd het serieus toen de gemeente Culemborg een prijsvraag uitschreef en de Stichting Werk aan het Spoel, waaraan prominente Culemborgers zich hadden verbonden, werd uitverkoren, samen met de Veldkeuken en de organisatie *Betuwe Actief*.

gen. De houten genieloods verhuist naar de noordzijde, aan de rivierkant. Het aanwezige bomvrije gebouw wordt werk- en cursusruimte voor een beeldend kunstenaar. De fortwachterswoning pal naast de dijk wordt, na te zijn opgeknapt, betrokken door een nog aan te stellen beheerder.

Even belangrijk als historie en cultuur, is de natuur op en rond het fort. Zo komt er een fortwal van aar-

de en gras, met aan alle zijden fraaie doorkijkjes. Daarnaast worden de omtrekken van de veertig jaar geleden afgebroken inundatiesluis in de dijk aan de Culemborgse kant eveneens met aarde en groen weergegeven. In vroeger jaren was die sluis van vitaal belang omdat zo het Lekwater naar binnen kon worden gelaten om de vijand te stuiten.

Het was het feest der blijde mensen, gisteren bij de presentatie in het Culemborgse stadskantoor. Want een nieuwe bestemming van het fort, tot de jaren negentig onderkomen van de EOD, is al lang onderwerp van gesprek. Wethouder Roeland Geertzen bekende intens geluk te zijn dat het eindelijk zover was en 'popelde aan de slag te gaan'.

Voorzitter Marco Houtschild van de stichting die de programmatische kar trekt, meldde opgewekt: 'Het is slechts wachten is op realisatie'. En landschapsarchitect Ronald Rietveld, die samen met beeldend kunstenaar Erick de Lyon voor het ontwerp tekende, deelde in het enthousiasme door de samenwerking tussen de diverse partijen als een 'unicum' te bestempelen.

Het wachten is alleen nog op de be-

Historie

Verdedigingswerk

Werk aan het Spoel is een historisch militair verdedigingswerk en onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie, gelegen aan de westrand van Culemborg. Begin achttiende eeuw ontstond daar een waterstaatkundige aanleg (sluis) die een einde moest maken aan de destijds veelvuldig terugkerende wateroverlast in het Culemborgse Veld. Een eerste verdedigingspunt dateert uit de winter 1794-1795 toen met een artilleriestelling de oprukkende Fransen partij werd gegeven waarbij slachtoffers vielen. Het huidige fort dateert van de periode 1876-1879, maar heeft nooit als zodanig gefunctioneerd. Ook niet tijdens de Tweede Wereldoorlog omdat de Grebbelinie als verdedigingslinie werd ingericht. Na de oorlog bleef Werk aan het Spoel, evenals het even verderop gelegen Fort Everdingen, in militair gebruik als thuisbasis van de Explosieven Opruimings Dienst (EOD). Het omgrachte complex met onder meer kazematten en bomvrije gebouwen oogt momenteel verwaarloosd, vervallen en overgroeid. Zowel het binnen- als buitendijkse deel is gekraakt, door twee verschillende groepen krakers.

nodigde monumenten- en bouwvergunning die de gemeente voor zichzelf heeft aangevraagd, maar verder staat niets de 1,2 miljoen euro kostende transformatie in de weg.

Tenzij de twee autonome krakersgroepen, die het fortcomplex al sinds jaar en dag bezet houden, besluiten toch te blijven. Geertzen denkt van niet: „We hebben bindende afspraken dat ze, na aankondiging, drie maanden de tijd krijgen om te verhuizen.”

KORT NIEUWS

IJSSELSTEIN

Lunchtochten en kindervaarten

Lunchtochten en kindervaarten met vertellers. Met deze twee noviteiten hopen de schippers van het IJsselsteinese Yselvaert komend seizoen weer duizenden mensen aan boord te krijgen. Morgen begint dat. De twee boten Heer Gijsbrecht en Vrouwe Berthe varen al jaren elke zaterdag en zondag door de IJsselsteinese stadsgrachten van de Walkade naar de Overtoom. Bovendien is er eenmaal per twee weken op donderdag een dagtocht naar De Roode Leeuw in Lopikerkapel. Yselvaert is bezig met het realiseren van een overkapte afmeerplaats. Het bestuur van Yselvaert hoopt met een donatie van 15.000 euro van het Roest Crollius Fonds deze wens te kunnen realiseren.

ZEIST

Jongen komt om in Griekenland

Een jongen uit Zeist is maandag in Griekenland omgekomen bij een brommerongeluk. De jongen, Mark de Gier geheten, was oud-leerling van het Montessori Lyceum Herman Jordan. Hij deed daar vorig jaar vwo-examen. Hij besloot een tussenjaar te nemen voordat hij daadwerkelijk ging studeren en ondernam samen met een vriend een bromfietstocht door Europa. De vriend is ongedeerd. Op de school zijn de examens dinsdag een kwartier later begonnen om Mark te herdenken.

UTRECHT

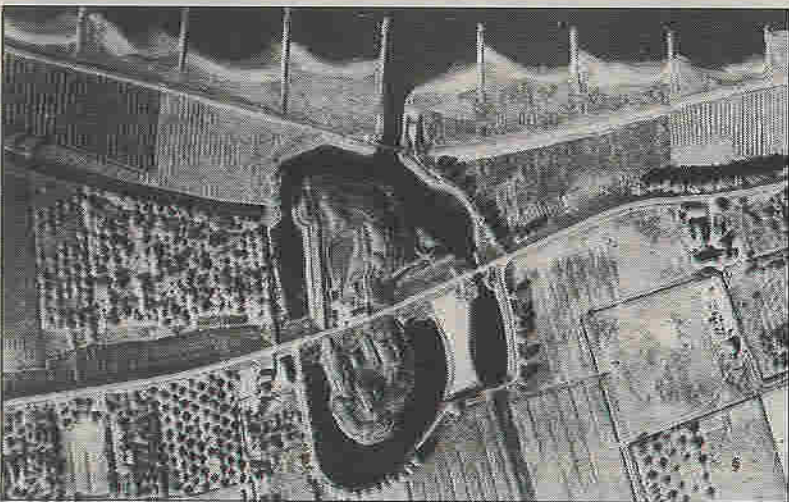
Ruilbeurs voor smurfen

Zijn de smurfen na hun 50ste verjaardag een zachte dood gestorven? Niet als het aan de Stichting van Smurfenverzamelaars ligt. Die houdt op zondag 1 juni een beurs in Cultureel Centrum Oog in Al. aan de Händelstraat 2. De beurs duurt van 10.30 tot 15.30 uur, de toegang is gratis. Info: www.stichtingvansmurfenverzamelaars.nl

UTRECHT

Toekomst van de kerken

Wat is er de afgelopen decennia met de kerken gebeurd en waar gaan ze heen? Geïnteresseerden kunnen zich op woensdag 28 mei buigen over deze vragen met kunsthistoricus en conservator van het Catharijne Convent Casper Staal. Donderdag 29 mei wordt er gesproken met kerkhistoricus, journalist en publicist Ton van Schaik. Beide ochtenden hebben plaats van 9.30 tot 13.30 uur in de RK Rafaëlkerk, Lichtenberchdreef 4 in Utrecht. Aanmelden kan bij Marianne Kling-Berkhout, tel. 2944883

In mei 2009 komt er op deze plek een multicultureel centrum.